

L'urs brin è da return!

www.kora.ch

Biologia e cumportament

Num	urs brin / <i>Ursus arctos</i>	
Lunghezza	mastgel	fin a 2 m
	femella	fin a 1,5 m
Autezza da las spatlas	mastgel	100 cm
	femella	90 cm
Pais	mastgel	fin a 250 kg
	femella	fin a 180 kg
Vegliadetgna	en la natira libra 20 fin 25 onns	

La vita sexuala

Ils urs brins europeics cuntanschan lur madirezza sexuala en la vegliadetgna da trais fin tschintg onns. Durant il temp da chalur a l'entschatta da la stad resta il mastgel per paucs dis ensemen cun la femella fertilisada per impedir che quella sa copuleschia danovamain. Savens persequiteschan numnadamain plirs mastgels la medema femella durant il temp da chalur.

Enturn la fin schaner naschan in fin trais pitschens urs, gronds sco portgets da mar. Suenter quatter mais paisan els gia 20 kilos. Ils pitschens restan fin in onn e mez ensemen cun la mamma. Durant quest temp emprendan els tut quei ch'els dovran per survivor.

La sien d'enviern

Ils urs brins na dorman betg, els fan in paus d'enviern. La temperatura dal corp sa reducescha per quatter fin tschintg grads celsius e la respiraziun sin ina fladada per 45 secundas. La frequenza dal cor vegn quatter fin tschintg giadas pli plauna e sa retarda sin 8 fin 12 battidas la minuta. Ils pitschens naschan en il quartier d'enviern e bandunan quel la primavaira ensemen cun la mamma.

www.orso.provincia.tn.it

Ils urs alpins sin viadi

Urs giuvens viadants

Ils davos urs alpins primars han survivì en las Alps trentinas. Grazia a l'introducziun da 10 urs da la Slovenia datti puspè suenter blers onns urs giuvens en il Trentino.

A la tschertga da novs reviers immigreschan animals giuvens pli e pli era en la regiun da cunfin retica (Alto Adige, Tirol, Grischun) ed en il conturn (Lumbardia e Veneto). L'onn 2005 è quai stà il cas per l'emprima giada suenter radund 100 onns. JJ2 alias Lumpaz e JJ1 alias Bruno han fatg da quel temp sensaziun. Animals giuvens han frequentà regularmain la regiun ils onns suadants. Era sche las planiras da las vals èn fitg populadas, chattan ils urs en questa regiun spazis da viver almain uschè adattads sco en il Trentino.

L'urs brin è protegì

L'urs brin è protegì sin plaun internaziunal. La Convenziun da Berna – la convegn da dals 19 da settember 1979 davart la conservaziun da la vita selvadia europeica e da ses spazis da viver natirals – definescha en annexa II ils urs brins sco spezia strictamain protegida. La Svizra, l'Italia e l'Austria han ratifitgà questa convenziun.

(statgar e spedir)

segr

Tramettai p.pl. dapli infurmaziuns davart l'urs brin:

- L'urs brin ed il mel
- Il dretg cumportament
- Protecziun da las nursas
- L'urs ed il rument

Dunna Signur Famiglia

Num/prenum

Adressa

NPA / Lieu

E-mail

Jau vulesch daventar commember/commembra dal WWF (fr. 70.– / famiglias fr. 90.–)

Data da naschientscha

Francar per plaschair

WWF Svizra
Service Center
Hohlstr. 110
Postfach

CH-8010 Zürich

Na faschai betg quaidas a l'urs!

Ils urs èn omnivors e maglian tut. Els sa nutreschan per trais quarts vegetaricamain e per in quart d'animals. Els han in nas fitg fin. Ultra da quai èn els opportunistes ed emprendan fitg spert. Han tscherts urs scuvrì ina giada ch'i dat da magliar en vischinanza dals umans perdan els lur tema natirala e turnan adina puspè tar questas funtaunas da pavel. Ils scienziads dal cumportament numnan tals urs „cundiziunads dal pavel“. Els rumpan si containers da rument, stgarpan animals manidels en proxima vischinanza dals umans, penetreschan en stallas ed engolan giaglinas. Surtut il rument ed il cumpost carmalant na dastgan perquai betg esser cuntanschibels per l'urs.

Rument e cumpost

- Na laschar nagin rument e pavel d'animals la notg ordavert.
- Serrar las sadellas da rument resp. ils containers endadens la notg, p.ex. en tschaler.
- Recipients da rument plazzads en il liber ston esser resistents ad attatgas da l'urs.
- Allontanar ils recipients da rument che sa chattan ordaifer ils abitadis.
- Manizzar il cumpost per ch'el smarscheschia spert.
- Segirar ils plazzaments da cumpostar communal cun ina saiv electrica.

Protegi voss animals e voss avieuls!

Chauns da protecziun defendan las nursas e las chauras d'animals da rapina gronds, chauns vagabundants, vulps, corvs gronds ed evlas. Els defendan instinctivamain lur triep e lur revier. Plinavant intimideschon els er cun lur grondezza e lur urlim intensiv. In urs na ristga betg da s'avischinar al chaun. Saivs electricas e claus da notg èn ulteriurs meds per proteger las nursas d'attatgas. Viandants che sa cumportan endretg na ston avair nagina tema dals chauns da protecziun. L'urs ha gugent larvas e dultschims. En ils avieulers spoglia el perquai ils magazins e destruescha las patgnas cun il cuaditsch ed entiras rischlas. Saivs electricas èn fitg effizientas per tegnair ils urs davent dals avieulers.

Nagina tema da chauns da protecziun

- Restai quiet, sch'ils chauns urlan. Ignorai ils chauns cun passar speravi.
- Pruvai da guntgir las nursas e prendai voss chaun a la corda.
- Na provocai betg cun moviments andetgs.
- Na charsinai e na pavlai betg ils chauns da protecziun.

© WWF Svizra 2011
index da las fotografias: Uffizi da chatscha e pestga dal Grischun / WWF-Canon, Staffan Widstrand / Servizio Foreste e Fauna, Provincia Autonoma di Trento / Peter Lüthi, WWF / Stefano Mayr, WWF / Anita Mazzetta, WWF / WWF-Canon, Sanchez & Lopez / Andreas Zedrosser, 4nature / H. Heimpel, 4nature, grafica: Fortunat Anhorn, Malans/GR stampa: Südostschweiz Print AG, Cufra

N'hajas nagina tema, ma respect!

Scuntradas cun in urs èn fitg raras. Els èn da natira fitg timids. Grazia a lur nas fin e lur udida excelenta pon els guntgir ils umans a dretg temp. Perquai n'èsi strusch probabel ch'ins entaupia in urs. Sch'in urs sa drizza sidretg, n'è quai nagin segn da smanatscha. L'urs procura per ina megla survista cun tegnair ses nas en il vent. Privlus poi daventar, sch'ina scuntrada succeda surprendentamain e l'urs defenda ina funtauna da pavel ubain ina ursa ses pitschens.

Viandar segiramain en il revier da l'urs

- Na sorprendai betg in urs e na tschertgai betg da'l scuntrar.
- Na gaii betg tras chagliom spess nua che l'urs na po betg As savurar.
- Faschai in pau canera cun ir tras vegetaziun serrada (discurren u chantar).
- Na pavlai betg ils urs e na laschai enavos naginas restanzas da mangiativas.
- Prendai il chaun a la corda.
- Sche vus scuntrais in urs, faschai attent sin vusez cun vusch calma ed as retirai plaunsieu enavos. – Betg curre!

Conto da donaziuns: WWF Svizra Bär PC 80-470-3

URSINA

Il project davart l'urs en la regiun da cunfin retica

Il project intercunfinal è vegnì realisà dal 2006 fin al 2011 en la regiun da cunfin tranter l'Austria, l'Italia e la Svizra. Represchentants e represchentants da las vischnancas, da la chatscha e la selvicultura, da l'agricultura e dal turissem, dals parcs e dal WWF han tschertgà communablamain soluziuns per che l'uman e l'urs possian viver in sper l'auter. En il project èn stadas represchentadas las regiuns Engiadina, Val Müstair, Val da l'En tirolaisa sur Landeck, Kaunertal, Galtür, Vnuost e Pass dal Stelvio.

En il center dal project URSINA èn stadas:

- L'infurmaziun per la populaziun
- La prevenziun da donns
- L'organisaziun dals ruments
- Sendas da viandar tematicas

Personality pens. Swiss made. **prodir**

WWF for a living planet®

WWF Svizra
Hohlstrasse 110
Postfach
CH-8010 Zürich
www.wwf.ch

WWF Italia
casella postale
Via Orseolo 12
I-20144 Mailand
www.wwf.it

WWF Österreich
Brixnerstrasse 4
A-6020 Innsbruck
www.wwf.at

” Ils urs èn sin via enavos en la regiun da las Alps. Il WWF s'engascha per ch'ils animals protegids dastgian viver tar nus.

